

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
К. Д. УШИНСЬКОГО»**

Кафедра теорії та методики практичної психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА»**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю
053 Психологія*

УДК 159.913

*Затверджено рішенням Вченої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського» (протокол № 9 від 24 квітня 2025 року).*

Укладач:

Денисенко А.О., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса).

Рецензенти:

Цибух Л.М. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної та клінічної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Ситнік С.В. – завідувачка кафедри теорії та методики практичної психології, доктор психологічних наук, професор, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи психологічної готовності до материнства» /Денисенко А.О. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 34 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 09.07.2018 року № 1/9-434 «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення» і містять опис навчальної дисципліни, загальні положення, плани проведення та зміст практичних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти, рекомендації до виконання окремих видів самостійної роботи, критерії оцінювання, тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання, питання до самоконтролю та список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	
1. Теми практичних занять	7
2. Технологічна карта дисципліни	7
РОЗДІЛ III. САМОСТІЙНА РОБОТА З ДИСЦИПЛІНИ	
1. Загальні питання щодо самостійного опрацювання	9
2. Теми доповіді	10
3. Індивідуальні навчально-дослідні завдання	14
4. Самостійна робота	24
РОЗДІЛ IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ	25
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	32
ГЛОСАРІЙ	34

ПЕРЕДМОВА

Сучасний етап суспільного розвитку в Україні характеризується трансформацією традиційних стереотипів репродуктивної поведінки, загостренням демографічних проблем, зміною моделей сімейних стосунків тощо. Сьогодні суспільство зіткнулося з великими проблемами, тобто зростання кількості здорових дітей, яких жінки залишають у пологовому будинку через пандемію, в деяких випадках мати знаходиться у важкому стані та не має надії на її одужання (родичі не мають бажання брати на себе відповідальність за немовля), а також воєнний стан (жінки відмовляються від своїх народжених дітей, тому що не впевнені у світлому майбутньому).

Багато вчених єдині в тому, що несформованість психологічної готовності до виконання материнських функцій веде до перекручування моральних цінностей особистості жінки, до формування ідеології антиматеринства, мітофобії. Причиною цього є емансипація дівчат від родини і їх фемінізм, настільки розвитий у європейському суспільстві.

Вивчення даної дисципліни у вищому навчальному закладі – це найпоширеніша форма оволодіння знаннями у цій галузі. Особливо актуальною ця дисципліна є для тих здобувачів, хто готується стати сімейним консультантом.

Мета навчальної дисципліни «Основи психологічної готовності до материнства»: створення науково-теоретичного підґрунтя для оволодіння професійними знаннями щодо основ психологічної готовності до материнства, а також ознайомлення з системою психологічної підготовки батьків до народження дитини.

Очікувані результати навчання: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають *знати*:

- основи психології материнства;
- психолого-педагогічні умови її формування;
- усвідомлені причинно-наслідкові зв'язки здоров'я матері та дитини;
- мотиви вагітності;

- специфіку формування психологічної готовності до материнства, її структуру та провідні детермінанти;

уміти:

- застосовувати загально-психологічні методи дослідження й визначати критерії та рівень сформованості психологічної готовності до материнства у дівчат та жінок;
- описувати типи даної готовності та її специфічні характеристики;
- розробляти програми психопрофілактичних та психокорекційних заходів;
- проводити індивідуальне та групове консультування.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ І. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Психологічні аспекти готовності до материнства

Тема 1. Психосоціальний феномен материнства

Розгляд понять «материнство, материнський інстинкт, материнська поведінка», з точки зору вітчизняних та закордонних вчених (М. Мід, E. Badinter, R. Gelles, D. Jil, B. Kornel). Мотиви материнства.

Тема 2. Психологічна готовність до материнства

Структура психологічної готовності до материнства та механізми її формування. Провідні фактори, що обумовлюють психологічну готовність до материнства. Специфічна характеристика вагітності та її мотивація. Стили переживання жінками вагітності.

Змістовий модуль 2. Формування готовності до материнства

Тема 3. Методи діагностики

Розгляд психодіагностичних методик: аналіз потреб батьків у психолого-педагогічній підготовці (анкета), методика PARI „Представлення про батьківство та відношення до сімейних ролей” (Е. Шиффер и Р. Белл), методика «Тест відношення вагітної жінки».

Тема 4. Психологічний супровід материнства

Психологічна допомога вагітним жінкам (просвітня робота - підвищення батьківської компетенції в питаннях виховання дитини та гармонії сімейних взаємин; профілактична – профілактика психічних захворювань та девіантної поведінки; корекційна – психічний та соціальний розвиток і здоров'я).

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Заочна
Змістовий модуль 1. Психологічні аспекти готовності до материнства		
1	Психосоціальний феномен материнства	2
2	Психологічна готовність до материнства	2
Змістовий модуль 2. Формування готовності до материнства		2
3	Методи діагностики	
4	Психологічний супровід материнства	2
Усього годин:		8

2. Технологічна карта дисципліни

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
<i>Семінар</i> «Психосоціальний феномен материнства»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Психологічне дослідження розвитку материнства. 2. Материнський інстинкт та материнська поведінка 3. Мотиви материнства.	<i>Завдання: Доповідь:</i> 1. Класифікація типів материнської поведінки. 2. Психологічні чинники патології вагітності. 3. Виховання в утробі матері. 4. Реальні мотиви вибору жінками самотійно виховувати дитину.	На прак. занятті
<i>Семінар</i> «Психологічна готовність до материнства»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Психологічна сутність материнства. 2. Структура та етапи	<i>Завдання: Доповідь:</i> 1. Характеристика девіантного материнства. 2. Специфіка батьківського кохання.	На прак. занятті

	формування	3. Рання вагітність та профілактика раннього материнства . 4. Батьківські позиції до майбутньої дитини готових та неготових до материнства жінок.	
<i>Практичне заняття «Методи діагностики»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i>	<i>Завдання: Ознайомлення з методиками: Методика PARI „Представлення про батьківство та відношення до сімейних ролей” (Е. Шиффер и Р. Белл), методика «Тест відношення вагітної жінки», методика «Психологічна готовність до материнства»</i>	На прак. занятті
<i>Практичне заняття «Психологічний супровід материнства»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Психологічна допомога вагітним жінкам</i>	<i>Завдання: Презентація результатів дослідження та психологічних рекомендацій</i>	На прак. занятті

РОЗДІЛ III. САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Загальні питання щодо самостійної роботи

Самостійна робота як форма організації навчального процесу має важливе значення для підготовки магістрів, оскільки спрямована не лише на засвоєння навчального матеріалу, а й на формування навичок та якостей, які знадобляться майбутнім фахівцям.

Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш широкого огляду тематики курсу з використанням різноманітних рекомендованих матеріалів.

- 1) підготовка та презентація доповіді;
- 2) проведення психодіагностичного обстеження (2 + 2) та розробка психологічних рекомендацій.

Самостійна робота з дисципліни є переважно позааудиторною, тому потребує від студентів вміння раціонально використовувати свій час, навичок самоорганізації та самодисципліни.

Загалом вона може виконуватися як в аудиторії, так і поза її межами. До аудиторної самостійної роботи належать такі її види, як: захист доповіді, презентація психодіагностичного обстеження, розв'язання ситуативних завдань, залік. Позааудиторна самостійна робота передбачає наступні види діяльності: опрацювання матеріалу лекцій та питань, які надаються для самостійного вивчення, підготовка доповідей, виконання індивідуального навчально-дослідного завдання; підготовка до заліку.

Більшу частину становить опрацювання теоретичного матеріалу за допомогою рекомендованих, а також самостійно підібраних джерел. Пропонуються до виконання також завдання, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу, його глибшому розумінню та формуванню практичних навичок професійної діяльності.

Для ефективного виконання здобувачами самостійної роботи, вони забезпечуються навчально-методичним пакетом, до змісту якого входять: робоча

програма з навчальної дисципліни; конспект лекцій; методичні рекомендації щодо вивчення окремих тем чи напрацювання практичних навичок; перелік питань, що виносяться на семінарські заняття; питання для самоперевірки; перелік рекомендованих джерел.

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату: копіювання; перефразування; компіляція; використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело; подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (доповідь за вибором)

№ з/п	Завдання	Кількість годин заочна
1	Провідні детермінанти девіантного материнства	
2	Класифікація типів материнської поведінки	
3	Психологічні чинники патології вагітності	
4	Виховання в утробі матері	
5	Реальні мотиви вибору жінками самостійно виховувати дитину	
6	Специфіка батьківського кохання	
7	Рання вагітність та профілактика раннього материнства	

8	Батьківські позиції до майбутньої дитини готових та не готових до материнства жінок	
9	Батьківське кохання як цілісність любові матері та батька	
10	Розвиток систем пренатального виховання	
11	Динаміка стресів жінки на етапі прийняття ролі матері	
12	Роль батька в сімейному вихованні	
13	Особливості ідеальних батьків та їх детермінанти	
14	Відчуження як феномен дитячо-батьківських відносин	
15	Корекція емоційного стану вагітної жінки	
16	Корекція психологічного стану жінки до народження дитини	
17	Пренатальна культура як засіб благополуччя в родині	
18	Фактори ризику у формуванні психологічної готовності до батьківства	
19	Психологічні характеристики жінок, що залишають своїх дітей	
20	Зміст мотиваційно-потребової сфери матері	
21	Психологічна готовність до материнства у юнацькому віці	
22	Готовність чоловіка та жінки до народження дитини	
23	Відношення чоловіків до проривання вагітності	
24	Взаємодія подружжя з дитиною до трьох років	
25	Особливості стосунків подружжя після народження дитини	
26	Аборт та його наслідки	
27	Психічний стан жінки після аборту	
28	Розвиток адекватних форм актуального материнства	

29	Проблема материнства в сучасному суспільстві	
30	Клініко-психологічний супровід та виховання недоношеної дитини	
31	Поведінка жінки під час вагітності	
Всього		10

При захисті доповіді максимальна оцінка 10 балів, звертають увагу на доповідь здобувача, відповіді на питання, а також на оформлення роботи.

Вимоги до оформлення доповіді. Сторінки тексту доповіді, повинні відповідати формату А4, шрифт 14, полуторний інтервал (допускається написання доповіді від руки пастою синього або чорного кольору). Текст доповіді варто друкувати, дотримуючи наступних розмірів полів: ліве - 30 мм, праве - 10 мм, верхнє - 25 мм, нижнє - 25 мм. Обсяг доповіді не більше 6 - 7 сторінок. Заголовки структурних елементів доповіді й пунктів основної частини варто розташовувати в середині рядка без крапки наприкінці й друкувати прописними буквами, не підкреслюючи. Сторінки доповіді варто нумерувати арабськими цифрами, проставляючи праворуч у верхнім полі без крапки наприкінці.

Номера сторінок на титульному аркуші не проставляють.

Структурними елементами доповіді є:

- 1) титульний аркуш;
- 2) зміст (із вказівкою номерів сторінок);
- 3) актуальність проблеми;
- 4) основна частина (варто ділити на пункти, які повинні містити закінчену інформацію);
- 5) висновки;
- 6) список літератури (5 - 7 використаних джерел)

Доповідь, де автор розкриває суть досліджуваної проблеми, призводить різні точки зору, а також власні погляди на неї. У роботі над доповіддю з'єднуються три якості дослідника: уміння провести дослідження, уміння піднести результати слухачам, уміння кваліфіковано відповісти на питання. Відмітною його рисою є

науковий, академічний стиль, тобто зовсім особливий спосіб подачі текстового матеріалу, найбільш підходящий для написання навчальних і наукових праць. Даний стиль визначає наступні норми: часто вживаються слова іноземного походження, різні терміни; уживаються вступні конструкції типу «відповідно», «на наш погляд»; авторська позиція повинна бути як можна менш виражена, тобто не використовувати слова «я зробив, я вважаю».

Вимоги	Бали
Доповідь повністю відповідає вимогам, висвітлює тему, використані результати сучасних наукових досліджень, починаючи з 2019 року, доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Здобувач відповів на всі питання	10
Доповідь повністю відповідає вимогам, висвітлює тему, використані результати сучасних наукових досліджень, починаючи з 2017 року, доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Здобувач не відповів на всі питання	8
Доповідь не повністю відповідає вимогам, висвітлює тему, використані результати наукових досліджень до і після 2019 року. Здобувач не відповів на всі питання	6
Доповідь не повністю відповідає вимогам, висвітлює тему, використані результати наукових досліджень лише до 2019 року. Здобувач не відповів на питання	4
Здобувач не відповідає вимогам. Доповідь не висвітлює тему, використані результати наукових досліджень лише до 2019 року. Здобувач не відповів на питання	2
Здобувач не підготував доповідь	0

Титульна сторінка

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ДОПОВІДЬ

НАЗВА

Виконала: здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
денної/заочної форми навчання
зі спеціальності : 053 Психологія
призвіще

2. Проведення психодіагностичного обстеження (2 + 2) та розробка психологічних рекомендацій.

№ з/п	Методики	Кількість годин
		Заочна
1	Методика PARI «Представлення про батьківство та відношення до сімейних ролей» (Е. Шиффер и Р. Белл), проєктивна методика «Я та моя дитина» Розробка психологічних рекомендацій	10
Усього годин:		10

1. Методика PARI «Представлення про батьківство та відношення до сімейних ролей» (Е. Шиффер и Р. Белл).

Методика PARI (Parental attitude research instrument) призначена для вивчення ставлення батьків (перш за все, матерів) до різних сторін сімейного життя (сімейної ролі). Автори - американські психологи Е. С. Шефер і Р. Е. Белл.

У методиці виділені 23 аспекти-ознаки, що стосуються різних сторін відносин батьків до дитини і життя в сім'ї. З них - 8 ознак описують відношення до сімейної ролі і 15 - стосуються батьківсько-дитячих відносин. Ці 15 ознак діляться на 3 групи: I - оптимальний емоційний контакт, II - зайва емоційна дистанція з дитиною; III - надмірна концентрація на дитині.

Шкали ці виглядають наступним чином.

1. СТАВЛЕННЯ ДО СІМЕЙНОЇ РОЛІ

Описується за допомогою 8 ознак, їх номери в опитувальному листі 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23:

- обмеженість інтересів жінки рамками сім'ї, турботами виключно про сім'ю (3);
- відчуття самопожертви в ролі матері (5);
- сімейні конфлікти (7);
- сверхавторитет батьків (11);
- незадоволеність роллю господині будинку (13);
- «байдужість» чоловіка, його невключеність в справи сім'ї (17);

- домінування матері (19);
- залежність і несаможиттєвість матері (23).

2. СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ДИТИНИ

I. Оптимальний емоційний контакт (складається з 4 ознак), їх номери: 1, 14, 15, 21):

- спонукання словесних проявів, вербалізацій (1);
- партнерські відносини (14);
- розвиток активності дитини (15);
- зрівняльні відносини між батьками та дитиною (21).

II Зайва емоційна дистанція з дитиною (складається з 3 ознак), їх номери: 8, 9, 16:

- дратівливість, запальність (8);
- суворість, надмірна суворість (9);
- відхилення від контакту з дитиною (16).

III. Надмірна концентрація на дитині (описується 8 ознаками), їх номери: 2, 4, 6, 10, 12, 18, 20, 22:

- надмірна турбота, встановлення відносин залежності (2);
- подолання опору, придушення волі (4);
- створення безпеки, побоювання образити (6);
- виключення позасімейних впливів (10);
- подавлення агресивності (12);
- подавлення сексуальності (18);
- надмірне втручання в світ дитини (20);
- прагнення прискорити розвиток дитини (22).

Кожна ознака вимірюється за допомогою 5 суджень, вимірює здібності та смисловий зміст. Вся методика складається з 115 суджень. Судження розташовані в певній послідовності, респондент повинен висловити до них ставлення у вигляді активної або часткової згоди або незгоди. Схема перерахунку відповідей в бали міститься в «ключі» методики. Сума цифрової значущості визначає вираженість ознаки.

Таким чином, максимальна вираженість ознаки 20, мінімальна 5; 18, 19, 20 - високі оцінки, відповідно - 8, 7, 6, 5 - низькі.

Має сенс, в першу чергу, аналізувати саме високі та низькі оцінки. Для психолога, який працює у колективі більший інтерес представляє блок шкал, спрямованих на виявлення відносин батьків до сімейної ролі.

Методика дозволяє оцінити специфіку сімейних відносин, особливості організації сімейного життя.

У сім'ї можна виокремити окремі аспекти відносин:

- господарсько-побутові, організація побуту сім'ї (шкали 3, 13, 19, 23);
- міжподружні, пов'язані з моральною, емоційною підтримкою, організацією дозвілля, створенням середовища для розвитку особистості, власної і партнера (шкала 17);
- відносини, що забезпечують виховання дітей, «педагогічна» (шкали 5, 11).

Подивившись на цифрові дані, можна скласти «попередній портрет сім'ї». Дуже важлива шкала 7 (сімейні конфлікти). Високі показники за цією шкалою можуть свідчити про конфліктність, перенесення сімейного конфлікту на виробничі відносини. Психологічна допомога направляється на вирішення сімейних конфліктів і поліпшення відносин у виробничому колективі.

Високі оцінки за шкалою 3 свідчать про пріоритет сімейних проблем над виробничими, про вторинно сти інтересів «справи», зворотне можна сказати про шкалою 13. Для осіб, які мають високі оцінки за цією ознакою, характерна залежність від сім'ї, низька узгодженість у розподілі господарських функцій. Про погану інтегрованість сім'ї свідчать високі оцінки за шкалами 17, 19, 23.

Аналіз ставлення до сімейної ролі допоможе психологу краще зрозуміти специфіку сімейних відносин, надати психологічну допомогу.

Батьківсько-дитячі відносини є основним предметом аналізу в методиці. Основний висновок, який можна зробити відразу - це оцінити батьківсько-дитячий контакт, з точки зору, його оптимальності. Для цього порівнюються середні оцінки за першими трьома групами шкал: оптимальний контакт, емоційна дистанція та концентрація.

Спеціальний інтерес представляє аналіз окремих шкал, що часто є ключем до розуміння особливостей невдалих відносин між батьками та дитиною, зони напруги в цих відносинах.

А - 4 бали; а - 3 бали; б - 2 бали; Б – 1 бал.

Ознаки:

- 1) Вербалізація
- 2) Надмірна турбота
- 3) Залежність від сім'ї
- 4) Придушення волі
- 5) Відчуття самопожертви
- 6) Побоювання образити
- 7) Сімейні конфлікти
- 8) Дратівливість
- 9) Зайва строгість
- 10) Виключення несімейних впливів
- 11) Сверхавторитет батьків
- 12) Придушення агресивності
- 13) Незадоволеність роллю господині
- 14) Партнерські відносини
- 15) Розвиток активності дитини
- 16) Ухилення від конфлікту
- 17) Байдужість чоловіка
- 18) Пригнічена сексуальність
- 19) Домінування матері
- 20) Надзвичайний втручання в світ дитини
- 21) Рівняння відносин
- 22) Прагнення прискорити розвиток дитини
- 23) Несамостійність матері

2..Проективна методика на тему: «Я і моя дитина»

Проективна методика «Я і моя дитина» допомагає визначити особливості переживання жінкою вагітності та майбутнього материнства.

Психолог пропонує виконати малюнок: «Я і моя дитина». За час малювання фіксують процес створення малюнка (який час особа обмірковує свій задум, стирання, загальна тривалість роботи). Окрім цього, особливу увагу варто приділити саме коментарям та висловлюванням, які наводить (проговорює) жінка за час роботи над малюнком. Висловлювання жінки мають велике значення для психологічного дослідження, звертати увагу потрібно на відсутність чи наявність у висловлюваннях стосовно дитини компонентів інтонаційних *baby talk* (інфантильні компоненти інтонації мови).

Основною обов'язковою умовою проведення методики є позитивне ставлення вагітної стосовно ситуації дослідження та особистості психолога. Власне виконаний малюнок містить інформацію щодо стилю переживання вагітності, стилю усвідомлення себе матір'ю, ставлення до дитини, усвідомлення цінності дитини, усвідомлення цінності малюка стосовно інших цінностей жінки. У першому триместрі вагітності можна вважати нормальним явищем незначні симптоми тривожності, конфліктності та невпевненості у собі. Вираження та збереження означених явищ у другому триместрі та у третьому триместрі говорять про те, що ставлення до вагітності та подальшого материнства є несприятливим.

У діагностиці необхідно виокремлювати наступні значущі особливості малюнка:

- відсутність на малюнку дитини;
- відсутність на малюнку себе (вагітної жінки);
- коли наявна на малюнку заміна одного образу (наприклад, дитини або себе) на символ, тварину, рослину, «сховану» дитину в животі матері, в ліжечку чи колисці, тобто є просторова дистанція між дитиною та матір'ю.

На думку Г. Філіппової слід приймати до уваги чотири симптоматичні комплекси, що дають характеристику (виходячи власне з виконаного малюнка) психологічним переживанням жінкою вагітності та материнства.

1. Ситуація сприятлива. Коли на малюнку респондент відобразила себе та дитину. Коли ніхто (ні дитина, ні мати) нічим не замінений, коли фігури, які виконані на малюнку цілком співмірні, наявність на малюнку деталей одягу чи додаткових предметів одягу, які не становлять основну частину малюнка; присутність на малюнку спільної діяльності матері та дитини, присутність зображення тілесного контакту, дитина має бути не захищеною (у колисці, візочку чи животику матері), не ізольованою (якщо малюк загорнутий у пелюшки, при цьому у нього (малюка) промальована особа – риси обличчя, то це вважають доброю ознакою); у випадку, якщо мають місце промальовані риси особи, фігура дитини зображена обличчям до читача, відображено вік дитини.

2. Невпевненість, незначні симптоми тривоги, конфліктність. Про це свідчить наступний малюнок: на малюнку має місце зображення матері, дитини, замітники, які їх замінюють – є відсутні; фігура дитини не відповідна, присутність на малюнку інших людей; зображення на малюнку великої кількості предметів, при цьому ці предмети мають повністю неадекватні розміри; дитину зображено у рухомому об'єкті (наприклад, це може бути дитячий візочок), наявність контакту (мати

тримає малюка за деталь, це може бути, наприклад, рука малюка); обличчя та фігура дитини є промальованими; фігури зображено або в профіль, або обличчям до читача; цілком відсутньою може бути спільна діяльність; вік малюка може бути відображеним у межах раннього, до кінця перебігу пологів, того що наближається до дитячого, а також після пологів.

3. Тривога та неспокій у собі. На малюнку зображено матусю, дитину, їх заміни є відсутніми; фігура дитини є невідповідною; на малюнку відображено величезну кількість додаткових об'єктів; дуже ретельно промальовані усі деталі; існування недостатнього відтворення фігури, - це розповсюджується і на себе, і на інших осіб, і на малюка; відсутність спільної діяльності; схематизація; контакт матері та дитини без тілесного дотику; наявність на малюнку інших членів родини респондента; зображення на малюнку додаткових предметів, при тому, що їх розмір є неадекватно великими; вік зображеної на малюнку дитини був дошкільного віку.

4. Конфлікт з вагітністю або ситуацією материнства. Відсутність на малюнку себе і / або дитини, заміна образу дитини і / або себе; відсутність спільної діяльності і контакту з дитиною; дитина «схована» (зображена у пелюшках, візочку, животуку матусі); має місце ізоляція дитини (у дитячому візочку, ліжечку, гойдалці); наявність великої просторової дистанції між малюком та матусею; зображені на малюнках фігури відтворені із спини; існування на малюнку предметів додаткових; розміри додаткових предметів є непропорційними чи неадекватно великими; риси обличчя фігури відсутні; вік зображуваної дитини – шкільний, малюка у ранньому віці відображають дуже рідко.

4 . Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
			заочна
1	Психосоціальний феномен материнства	20	Усне опитування, перевірка практичних завдань
2	Психологічна готовність до материнства	20	
3	Методи діагностики	20	
4	Психологічний супровід материнства	20	
Усього годин:		80	

РОЗДІЛ IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0-3	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичне завдання за умови сторонньої допомоги.
	4-6	Здобувач частково відтворює навчальний матеріал, водночас не висловлює власних міркувань, не може без сторонньої допомоги запропонувати приклади застосування здобутих знань при вирішенні практичного завдання. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичне завдання, але припускається окремих помилок і неточностей.
	7-8	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичне завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичне завдання. Виконане завдання у цілому відповідає вимогам, хоча має незначні огріхи.

	9-10	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичного завдання. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичне завдання. Не припускається помилок при його виконанні. Здобувач виступає експертом практичного завдання, що виконали однокурсники.
Самостійна робота		Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	6-10	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота	0-1	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знання
	2-4	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь
	5-7	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь
	8-10	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну

		відповідь
Індивідуальне навчально- дослідне завдання: доповідь	0-1	Завдання не виконано або доповідь має компелятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам. Презентація відсутня.
	2-4	Зміст доповіді відповідає заявленій темі, проте тема розкрита частково. Наведені дані і факти обґрунтовують чи ілюструють сформульовані тези частково (не більше 3 зауважень). Достовірність інформації у доповіді має зауваження щодо двох вимог з трьох (точності, обґрунтованості, наявності посилань на джерела первинної інформації). Робота характеризується змістовою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу, допущено не більше 1 логічної помилки. Композиційна структура промови витримана. Недоліки спостерігаються під час аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних, стилістичних норм усного мовлення, проте припускається помилок різного характеру. Здобувач відчуває себе скуто, невпевнено і напружено. Ефективність промови невисока через відсутність контакту з аудиторією, недоцільне використання прийомів зацікавлення і утримання уваги слухачів, добір недостатньої кількості аргументів, небагатий арсенал лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. Наявність граматичних помилок.
	5-7	Зміст доповіді відповідає заявленій темі, проте тема

		розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Наведені дані і факти обґрунтовують чи ілюструють сформульовані тези частково (не більше 2 зауважень). Достовірність інформації у доповіді має зауваження щодо однієї з вимог (точності, обґрунтованості, наявності посилань на джерела первинної інформації). Здобувач демонструє сформованість умінь і навичок правильного (не більше 2 помилок) і переконливого мовлення, володіє навичками доцільної побудови промови, аргументованого доведення тез, проте відтворює завчений текст, не враховуючи особливості усного мовлення, обмежено послуговується ораторськими прийомами зацікавлення і утримання уваги слухачів, втрачає контакт з аудиторією. Засоби виразності використовуються не завжди доцільно. Під час виступу здобувач відчувається достатньо впевнено. Не дотримано всіх вимог до створення мультимедійної презентації: спостерігається незначна інформаційна надмірність тексту презентації, чи/та перевантаженість ілюстративним матеріалом. Ілюстрації та графічні елементи органічно доповнюють текст, проте є незначні недоліки дизайну презентації.
	8-10	Зміст доповіді відповідає заявленій темі. Здобувач глибоко, повно й обґрунтовано розглядає предмет дослідження, посилається на джерела первинної інформації, подає узагальнення альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної

		проблеми. Наведені дані й факти адекватно обґрунтовують чи ілюструють тези доповіді. Текст характеризується цілісністю та композиційною грамотністю. Використано достатній обсяг високоякісних інформаційних джерел. Здобувач демонструє уміння будувати розгорнутий монолог з фахової проблематики, логічно, правильно, точно, етично й емоційно висловлювати думку відповідно до змісту, умов комунікації й адресата, застосовуючи основні закони риторики і прагнучи при цьому виробити індивідуальний стиль. Здобувач володіє технікою і культурою мовлення, демонструє слухачам процес зародження і розвитку думки, використовує цитування, прийоми драматизації виступу, вдало імпровізує. Доповідь викликала велике зацікавлення й жваве обговорення у студентському середовищі, наявні позитивні коментарі.
--	--	--

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік)

Для навчальної дисципліни «Основи психологічної готовності до материнства» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60 балів), здобувач отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи та ІНДЗ.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Зараховано (90 – 100 А)	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою, логікою та аргументованістю. Має міцні знання про основи психологічної готовності до материнства; її поняття і категорії з подальшим використанням їх у професійній діяльності; головні чинники її формування; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; свідомо вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації.
Зараховано (82-89 В)	Здобувач володіє навчальним матеріалом і основними науково-понятійними категоріями на підставі вивченої основної та додаткової літератури, висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються логікою та аргументованістю, хоча вони не завжди повні. Має знання про основи психологічної готовності до материнства, її поняття і категорії з подальшим використанням їх у професійній діяльності; головні чинники її

	формування; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; свідомо вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації.
Зараховано (74-81 С)	Здобувач володіє певним обсягом навчального матеріалу, але допускає несуттєві неточності. Має на достатньому рівні знання про основи психологічної готовності до материнства, її поняття і категорії з подальшим використанням їх у професійній діяльності; головні чинники її формування; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження, але не може надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов. Не завжди виявляє креативність у вирішенні проблемних питань та задач; потребує допомоги з боку викладача при розробці психологічних рекомендацій.
Зараховано	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні

(64-73 D)	або володіє частиною навчального матеріалу. Усні відповіді неповні, вирізняються неточністю, неаргументовані. Має на задовільному рівні знання про основи психологічної готовності до материнства; головні чинники її формування; припускає помилки у визначенні основних понять, сучасних методологічних підходів та психологічних технологій. Здатний самостійно збирати та опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження. Не здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Не вміє ставити та вирішувати проблемні питання та задачі; обирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов. Не може розробити психологічні рекомендації.
Зараховано (60-63 E)	Здобувач має епізодичні знання про: основи психологічної готовності до материнства; головні чинники її формування; припускає суттєві помилки у визначенні основних понять, сучасних методологічних підходів та психологічних технологій. Усні відповіді неповні, неточні, неаргументовані. Здатний самостійно збирати та опрацьовувати психологічну інформацію з різних джерел; організовувати та здійснювати психологічне дослідження. Не здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Не вміє ставити та вирішувати проблемні питання та задачі; обирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов. Не може розробити психологічні рекомендації.
Не зараховано (35-59 FX)	Здобувач не володіє навчальним матеріалом, не має знань про основи психологічної готовності до материнства, її поняття і категорії з подальшим використанням їх у професійній діяльності; головні

	чинники, що впливають на її формування; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Не здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей; самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Не може аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації.
Не зараховано (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання про теоретичні основи розвитку конфліктів та їх форми. У визначенні понять припускається грубих помилок. Усні відповіді часткові, не обґрунтовані. Не володіє вміннями застосовувати набуті знання у професійній діяльності. Не здатний до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку; оволодівати сучасними знаннями. Не виявляє творчого підходу у виконанні індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи.
Не зараховано (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання, уміння і навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Специфіка батьківського та материнського кохання.
2. Відчуження як феномен дитячо-батьківських відносин.
3. Симбіотичні аспекти відносин між матір'ю та дитиною.
4. Функціональні ролі батьків.
5. Психологічна сутність представлення о батьківстві.
6. Моделі психологічного супроводження батьківства.
7. Основні концепції виховання батьків.
8. Основні мотиви вагітності на сучасному етапі та їх вплив на розвиток особистості дитини.
9. Фактори, що детермінують розвиток прояву материнського та батьківського кохання.
10. Сутність та структура психологічної готовності до материнства.
11. Фактори, що обумовлюють психологічну готовність до материнства.
12. Основні аспекти формування материнства.
13. Мотиви збереження вагітності.
14. Психологічні особливості вагітної жінки.
15. Психоемоційний стан вагітних жінок готових та не готових до материнства.
16. Механізми формування психологічної готовності до материнства.
17. Класифікація типів вагітних жінок.
18. Вплив перинатального виховання на розвиток дитини.
19. Основні концепції виховання батьків.
20. Мета, завдання та етапи програми формування психологічної готовності до материнства.
21. Психологічні характеристики жінок, що залишають своїх дітей.
22. Життя дитини до її народження.
23. Розвиток материнської поведінки в онтогенезі.
24. Фактори ризику у формуванні психологічної готовності до батьківства.
25. Психологічний супровід родини.

26. Народження дитини та репродуктивна функція батьків.
27. Роль батька в сімейному вихованні.
28. Вплив сімейних факторів на формування девіантної поведінки матері.
29. Корекція психологічного стану жінки до народження дитини.
30. Варіативність представлень у сфері батьківства.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Баранюк О.М. Дослідження психологічної готовності молоді до материнства в сучасних умовах. Тернопіль: ТНТУ, 2023. 66 с.
2. Денисенко А.О. Психологічна готовність до материнства молодих жінок в період пандемії. *Габітус*, 2024. Вип. 58. С. 127 – 131.
3. Козира П.В., Легка А.І. Теоретико-методологічні засади вивчення цінностей готовності до материнства. *Молодий вчений*. № 4 (104). Квітень, 2022. С. 55 – 60.
4. Куц С. В. Формування особистісної готовності жінки до материнства. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2020. 114 с.
5. Томаржевська І.В. Теоретичні аспекти проблеми психологічної готовності до материнства молодих жінок. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія, 2020. С. 141-145.
6. Чепелева Н. Криза материнських уявлень жінок після народження дитини як наслідок їх ідеалізації. *Pedagogy and Psychology*. VIII (91), Issue 227, 2020 May.
7. Чепелева Н.І. Чинники формування уявлень жінки про материнство та трансформація образу матері в період народження дитини. *Габітус*, 2023. Вип.45. С. 278-284.

Допоміжна

1. Кулик А. В. Вивчення материнства в історичному аспекті. Філософія в сучасному світі : мат. І Міжнар. наук-практ. конференції, 20–21 листопада 2020 р. Харків. 2020. 282 с.
2. Лефтеров В. О., Цільмак О. М. Психологія сім'ї та шлюбу. Київ : Ліра До, 2020. 266 с.
3. Магдисюк Л. І., Демчук В. Б. Психологічна готовність української молоді до материнства 2022. С. 67-70.

4. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. Київ : ДП Персонал, 2020. 304 с.

5. Хруль В.В. Психологія сім'ї. Основи подружнього консультування та сімейної психотерапії. Київ : Сварог, 2021. 370 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт

URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.

URL : <http://odnb.odessa.ua/>.

3. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.

URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>

ГЛОСАРІЙ

Материнство – складний феномен, що має фізіологічні механізми, еволюційну історію, культурні та індивідуальні особливості.

Як психосоціальний феномен дане поняття розглядається з двох основних позицій:

- материнство як забезпечення умов для розвитку дитини;
- материнство як частина особистісної сфери жінки.

Материнське почуття включає біологічне прагнення до материнства, забарвлене чи перетворене інтеріоризованими соціальними нормами.

Норми материнського відношення не є постійним, оскільки зміст материнських установок змінюється від до епохи. Відхиляються прояви материнські відносини існували завжди, але вони могли носити більш приховані або відкриті форми та супроводжуватися більшим або меншим почуттям провини в залежності від суспільного ставлення до цих актів.

Готовність до виконання ролі материнства - полягає в усвідомленні функцій та відповідальності за їх виконання, а також безпосередня їх реалізація.

Видові типові функції матері:

- забезпечення стимулюючого середовища для до- і післяпологового розвитку когнітивних і емоційних процесів;
- забезпечення умов для розвитку видової структури діяльності;
- забезпечення умов для виникнення життєвих видово-типових потреб;
- забезпечення умов для розвитку типових для виду засобів рефлексії у вигляді формування комунікативних потреб як системи формування для поля комунікації;
- забезпечення умов для розвитку мотиваційних механізмів.

В структуру психологічної готовності до материнства - входять необхідні для виховання та розвитку дитини знання, вміння та навички, саморегуляція, стресостійкість, наявність мотивації та бажання народити дитину.